

KROZ PRISTUPANJE ka PRAVDI

Fond za humanitarno pravo

Teme biltena **kroz PRISTUPANJE ka PRAVDI** odnose se na prepreke i rešenja za uspostavljanje vladavine prava i odgovornosti u vezi sa zločinima počinjenim u nedavnoj prošlosti i težeće afirmisanju potreba pojedinaca i društva koje proističu iz tog iskustva, a u okviru pregovora o članstvu Srbije u EU.

broj 8
januar 2015

[★] Tranziciona pravda u kontekstu pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

Razgovor sa Majklom Davenportom, šefom [Delegacije Evropske unije u Srbiji](#)

Kakav je stav EU kada je reč o pitanju rešavanja nasleđa oružanih sukoba i sistematskih kršenja ljudskih prava – koje obuhvata zvanično priznanje i prihvatanje odgovornosti država za svireposti počinjene u prošlosti, sudsko gonjenje odgovornih pojedinaca, materijalnu naknadu štete i podršku žrtvama, institucionalnu reformu i druge mehanizme za pronalaženje istine i iznošenje istine o prošlosti – za zemlju koja teži članstvu u Evropskoj uniji? Koliko je

Majkl Davenport

Fond za humanitarno pravo

važno rešavanje otvorenih pitanja u vezi sa nasleđem oružanih sukoba i sistematskih kršenja ljudskih prava za Evropsku uniju u celini i za pojedinačne zemlje članice imajući u vidu njihova istorijska iskustva i interne odnose?

Tranzicijona pravda na Zapadnom Balkanu je od ključne važnosti za proces integracije/pristupanja EU.

Evropska unija je nastala uz moto: "nikada više", koji je položio prve posleratne temelje evropskim integracijama koje otad stalno nadograđujemo. Pre dvadeset godina je dodat ključni element – kriterijumi iz Kopenhagena, koji su ugrađeni u Ugovor. Kriterijumi iz Kopenhagena jasno definišu pravila igre čvrsto podržavajući uslove u procesu pristupanja.

Uz kriterijume iz Kopenhagena, ključni elementi koji su kasnije postali Poglavlje 23 (pravosuđe i osnovna prava) i 24 (pravda, sloboda i bezbednost) su i formalno uključeni u proces pristupanja. Korišćenje referentnih merila pri otvaranju i zatvaranju poglavlja 23 u pregovorima se pokazalo kao moćan instrument da se poguraju reforme u ovoj oblasti u okviru procesa proširenja i tokom celokupnog predpristupnog perioda.

Evropska unija razvija odnose sa zemljama Zapadnog Balkana u posebnom okviru poznatom kao Proces stabilizacije i pridruživanja. Uslovi procesa stabilizacije i pridruživanja uključuju saradnju sa Međunarodnim krivičnim tribuna-

lom za bivšu Jugoslaviju (MKTJ) i regionalnu saradnju i dobrosusedske odnose.

Ti uslovi su takođe sastavni deo Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).

Ova uslovljenošć se pretače u efikasnju tranziciju pravdu na nekoliko načina.

Na prvom mestu, efekat je postignut privođenjem ratnih zločinaca pravdi. Saradnja sa MKTJ je uslov koji se primenjuje na sve zemlje.

Dalje, lokalni ratni zločini takođe moraju da se istraže na propisan način i sudski gone.

Procesuiranje ratnih zločina na Zapadnom Balkanu je ključan regionalni prioritet. Istina i pomirenje u regionu mogu da se konsoliduju jedino garantovanjem pravde za žrtve, njihove porodice i šire za sve zajednice koje su njima pogodene. U odsustvu sporazuma o ekstradiciji za ratne zločince, saradnja među tužiocima je izuzetno bitna i u tom pogledu smo videli značajna unapređenja.

Gledano iz šire perspektive, treba da naglasim potrebu da pravosudni sistemi budu profesionalni i transparentni. Komisija ima nov pristup teškim pitanjima organizovanog kriminala i korupcije i reforme pravosuđa. U rešavanje tih pitanja se krenulo u ranoj fazi pristupnog procesa. Pored toga, zemlje moraju da izrade akcione planove koji čine osnovu za otvaranje pregovora o ovim

pitanjima. Cilj je da zemlje pokažu solidne rezultate u sprovođenju tih akcionih planova.

Ali, tranziciona pravda nije samo stvar pravde; ona takođe podrazumeva poznavanje prošlosti i kavzivanje istine u širem smislu. I upravo u tome NVO imaju neprocenjivu ulogu - u dokumentovanju kršenja ljudskih prava za ovu i buduće generacije i u pružanju pomoći žrtvama i promovisanju multietičnosti.

Na kraju postoje i druga izuzetno važna pitanja koja se moraju rešavati u težnji da se postignu istinska tranziciona pravda i pomirenje: nestala lica i izbeglice i povratnici.

Kada govorimo o nestalim licima, u celom regionu je neophodno da se više učini kako bi se stavila tačka na patnje desetina hiljada porodica sa nestalim rođacima.

To u osnovi zavisi od podizanja regionalne saradnje u ovoj oblasti na viši nivo. Ispunjavanje potreba izbeglica i raseljenih lica je ključni korak ka pomirenju među zemljama regiona. Obnovljena posvećenost Sarajevskom procesu (čiji je cilj da sve zemlje učesnice u procesu pronađu trajna rešenja za stotine hiljada izbeglica i raseljenih lica) je više nego dobrodošla. To je jasan znak da region želi da ostavi prošlost za sobom, ali da je ne zaboravi, i da se okreće budućnosti, a ja bih rekao: "ka svojoj evropskoj budućnosti" – kao dobri susedi.

Kakav je značaj pregovaračkog procesa sa Srbijom za sam proces pomir

renja i za utvrđivanje odgovornosti u pogledu oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji? Da li je perspektiva pregovora takva da bi oni mogli da doprinesu produbljivanju i širenju inicijativa i procesa koji se bave prošlošću?

Moj prethodni odgovor jasno pokazuje koliko proces pregovaranja može da bude značajan za Srbiju u jačanju pomirenja. Dozvolite mi da naglasim da iako jeste važno suočiti se sa prošlošću, još je važnije graditi budućnost. Pomirenje i zajednička regionalna istina su krajnji ciljevi, a u međuvremenu treba da težimo realnim ciljevima, kao što je postizanje mirne koegzistencije i dijaloga između različitih tumačenja međusobno priznatih događaja. Naš krajnji cilj je da pomognemo zemljama u regionu da se pomire sa teškim nasleđem prošlosti i omogućimo im da zajedno grade svoju budućnost u Evropi.

U tom smislu je u bilateralnim odnosima postignut veliki napredak. Predsednik Srbije Tomislav Nikolić i predsednik Hrvatske Ivo Josipović su okrenuli nov list u odnosima dveju zemalja. Veze između Srbije i Bosne i Hercegovine su se u značajnoj meri normalizovale, dok je istorijski sporazum koji su postigli Beograd i Priština još jedan dokaz snage perspektive Evropske unije i njene uloge u zaceljivanju dubokih ožiljaka istorije.

Programi prekogranične saradnje između zemalja Zapadnog Balkana takođe treba više da se koriste da bi

Komentarišite tekst na
twitter.com/@FPHLC #towardsJUSTICE
ili na towardsJUSTICE@hlc-rdc.org

bili plodotvorniji. Regionalna saradnja je centralni element naših napora da poguramo unapred reformske procese na Zapadnom Balkanu i pomognemo regionu da postigne ekonomski prosperitet i političku stabilnost.

Da li postoji mogućnost da EU, zbog izvesnih političkih i ekonomskih pitanja i ozbiljnih reformi sa kojima se Srbija suočava, tokom pregovora stavi van fokusa pitanja kao što su prava žrtava, suđenje počiniocima i institucionalna reforma?

Potpuno suprotno. Procesuiranje ratnih zločina je važno za evropske integracije iz brojnih razloga, naročito zbog jačanja vladavine prava i saradnje pravosuđa u krivičnim stvarima, kao i zbog obezbeđivanja zaštite ljudskih i osnovnih prava. Ove oblasti su obuhvaćene u dvama konkretnim poglavljima u prisupnim pregovorima sa EU i one su važan deo dijaloga EU sa regionalnim nadležnim organima.

Kako se bliži kraj mandatu MKTJ tako nacionalni i lokalni tužioci i sudije postaju sve važniji. Oni imaju ključnu ulogu u privođenju ratnih zločinaca pravdi i to, pre svega, radi pružanja podrške procesu pomirenja i uspostavljanju održivog mira i bezbednosti u regionu.

Preporuke iz Izveštaja o skriningu za Poglavlje 23 koje se tiču ratnih zločina sadrže samo preporuke vezane za suđenja za ratne zločine. Da li mislite da je suđenje pojedincima odgovornim za ratne zločine dovoljno za prihvatanje i izlaženje

na kraj sa nasleđem ratnih sukoba i sistematskih kršenja ljudskih prava u društvu i za uspostavljanje dobrosusedijskih odnosa u regionu?

Pravda mora da radi svoj posao. Ali, civilno društvo može da ima možda čak i glavnu ulogu u prelasku iz tranzicione pravde u pomirenje. Nadam se da će njihovi napor i jedno sa naporima vlade uz stalnu podršku i angažman Evropske unije dozvoliti zemljama u regionu da se pomire sa svojom prošlošću i izgrade budućnost sa uporištem u Evropskoj uniji.

I pored činjenice da postoje relevantni propisi, Izveštaj o skriningu ne sadrži preporuke za materijalnu naknadu žrtvama ratnih zločina i druga teška kršenja ljudskih prava počinjena tokom 90-ih godina i druge vrste reparacije. Da li je moguće da uprkos činjenici da nisu eksplicitno preporučene u Izveštaju o skriningu, one i dalje mogu da podležu harmonizaciji i na koji način?

Naknada žrtvama je šire pitanje kada je reč o pravosudnom sistemu u Srbiji i ono je propisno opisano u Izveštaju o napretku. U pogledu pristupa pravdi, mi konkretno primjenjemo da sistem davanja naknade žrtvama zločina kroz krivične i građanske postupke nije funkcionalan. Kada je reč o ratnim zločinima, u Izveštaju o napretku se izričito navodi da malo broj žrtava ratnih zločina ima pristup efikasnoj kompenzaciji prema postojećem zakonskom okviru.

[novosti]

Evropski parlament: proces evropskih integracija pomaže mirnoj transformaciji odnosa na Zapadnom Balkanu

Podkomitet za ljudska prava Evropskog parlamenta (EP) održao je 5. novembra javno slušanje na temu „Ljudska prava na Zapadnom Balkanu“. Na javnom slušanju učestvovali su poslanici EP, predstavnici Misije Republike Srbije pri Evropskoj uniji (EU) i nevladine organizacije iz EU i sa Zapadnog Balkana.

Teme o kojima su učesnici diskutovali tičale su se i suočavanja sa prošlošću na Zapadnom Balkanu. U diskusiji se iskristalisaao zaključak da je

proces pomirenja u regionu nedovršen, ali da je pridruživanje EU proces koji ga mora podržati i podstići. Poslanik EP i član Delegacije EP u Parlamentarnom odboru za stabilizaciju i pridruživanje Srbije EU (Delegacija EU-Srbija) Ivo Vajgl izneo je kako očekuje da EU prepozna pomirenje kao veoma važan proces, te će shodno tome kod država u regionu insistirati da nastave napore u pravcu realizacije mera koje se tiču suočavanja sa prošlošću i regionalne saradnje. Heather Grabbe, direktorka *Open Society European Policy Institute-a*, ukazala je da su mnogi tekući problemi posledica odloženih reformi, nedovršenog pomirenja i problema u oblasti regionalne

saradnje koji su još uvek prisutni u regionu. Ambasador Duško Lopandić, šef Misije Republike Srbije u EU, naveo je da Srbija preduzima mere u oblasti pomirenja, a kao posebno ranjivu populaciju pomenuo je izbeglice i raseljena lica.

Jedina predstavnica civilnog društva iz regiona bila je Tea Gorjanc Prelević iz crnogorske Akcije za ljudska prava. Govoreći o pitanjima od regionalnog značaja, posebno je istakla Inicijativu REKOM i pozvala poslanike da utiču na države u regionu kako bi nastavile sa podrškom ovom procesu i donele konkretnе političke odluke u pravcu osnivanja REKOM-a.

Međunarodni forum za tranzicionu pravdu održan u Beogradu

Deseti Međunarodni forum za tranzicionu pravdu u post-jugoslovenskim zemljama održan je 15. i 16. novembra u Beogradu. Oko 250 učesnika/ca, među kojima su bili nevladine organizacije, udruženja žrtava, umetnici, novinari i akademski radnici, sumirali su postignuća i predočili prioritete u oblasti tranzicione pravde na Zapadnom Balkanu. Forum je organizovala Koalicija za REKOM, čiji članovi zagovaraju osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava u nekadašnjoj SFRJ (REKOM).

Ocenu postignuća i pregled prioriteta u suočavanju sa prošlošću u post-jugoslovenskim državama dale su nevladine organizacije, predstavnici akademske zajednice, žrtve i članovi porodica

X Međunarodni forum za tranzicionu pravdu

žrtava, kao i umetnici. Sa stanovišta nevladinih organizacija, najveće probleme predstavljaju politička nezainteresovanost za suočavanje sa prošlošću, skromni rezultati rada institucija specijalizovanih za procesuiranje ratnih zločina i zanemarivanje prava žrtava. Među prioritetima su regionalna saradnja pravosudnih institucija i podrška međunarodne zajednice - a posebno EU - naporima civilnog društva da ukaže na probleme u ovoj oblasti. Za žrtve i članove njihovih porodica, uspostavljanje krivične pravde traje predugo i ne donosi zadovoljenje; oni žele da pričaju o svom iskustvu i očekuju pažnju, slušanje i saosećanje, a nadaju se da će upravo REKOM otvoriti prostor

za zadovoljenje ovih potreba. I akademski radnici su zaključili da pristup koji neguje REKOM odgovara potrebama regionala i da REKOM može da uspostavi onaj neophodni dijalog o prošlosti. Stanovište umetnika je da se kroz umetnička dela omogućava empatija sa žrtvama zločina, nude činjenice koje se ne mogu retuširati, pružaju razumevanje i praštanje, donose prosvetljenje i lična katarza, a takođe i osvetljavaju činjenice o zločinima.

I ovaj Forum obeležilo je svedočenje žrtava i članova porodica žrtava. O svom iskustvu i potrazi za najmilijima govorili su Dragan Pjevač, Bekim Gashi, Nada Bodiroga, Sunčica Antić, Nikola Šašo, Ljubiša Filipović,

Marica Šećatović, Amir Kulaglić, Mevludin Lapić, Kada Hotić i Prenk Gjetaj.

Korak ka uspostavljanju REKOM-a

Na skupštini koja je održana 14. novembra u Beogradu, Koalicija za REKOM podržala je [predlog Regionalne ekspertske grupe o izmenama i dopunama Predloga statuta REKOM-a](#), i izrazila očekivanje da će predsednici država početkom 2015. pozvati nacionalne parlamente da donesu odluku o osnivanju REKOM-a.

Regionalnu ekspertsку grupu čine izas-

lanici predsednika Hrvatske, Crne Gore, Srbije, Kosova, Makedonije i dva člana predsedništva BiH. Od septembra 2013. godine ekspertska grupa je razmatrala Predlog statuta REKOM-a u odnosu na ustavne i zakonske mogućnosti osnivanja ove regionalne komisije. Izaslanik predsednika Srbije je sudija Apelacionog suda u Beogradu Siniša Važić. U maju 2014. godine Regionalna ekspertska grupa je završila svoj rad i podnela Koaliciji za REKOM svoje predloge izmena i dopuna Pred-

loga statuta REKOM-a.

Uspostavljanje pravde za ratne zločine nužan uslov za trajni proces pomirenja

EP je 27. novembra usvojio [Rezoluciju o Srbiji: slučaj optuženog za ratne zločine Vojislava Šešelja](#). Navodeći da ratnohuškačka retorika Vojislava Šešelja nanosi bol žrtvama ratnih zločina i dovodi u pitanje ostvareni napredak u regionalnoj saradnji i pomirenju, ova rezolucija „snažno osuđuje Šešeljevo huškanje na rat, poticanje na mržnju i teritorijalne pretenzije, te

Vojislav Šešelj u Benkovcu (Hrvatska) 1991. godine

njegove pokušaje sabotiranja evropskog puta Srbije". Evropski poslanici izrazili su zabrinutost zbog toga što su u Srbiji izostale političke i pravne reakcije na ovakvo delovanje i podstakli „srpske vlasti i demokratske stranke da osude sve javne manifestacije govora mržnje ili ratne retorike".

Od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ova rezolucija traži da, u novonastalim okolnostima, preispita odluku o privremenom puštanju Šešelja na slobodu, i

podstiče ovaj sud da ubrza sa okončanjem svih prvostepenih i žalbenih postupaka.

Izvestilac EP za Srbiju Dejvid Mekalister ocenio je da je cilj ove rezolucije da ohrabri srpske vlasti da osude svaki govor mržnje i promovišu zaštitu prava manjina. Sa druge strane, šef Delegacije EU-Srbija Eduard Kušan i izvestilac u senci za Srbiju Kluba poslanika Progresivnog saveza socijalista i demokrata u EP Tanja Fajon, naveli su da rezolucija povećava

tenzije u regionu, daje značaj i medijsku pažnju Šešelju, i kritikuje nezavisni sud koji je osnovao Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija.

Dan ranije, 26. novembra, sličnu [deklaraciju](#) usvojio je i Hrvatski sabor, kojom prilikom su saborski zastupnici jednoglasno osudili puštanje Vojslava Šešelja na privremenu slobodu i naglasili obavezu Srbije da osudi svaki govor mržnje i pozivanje na prekrasanje granica.

Pregovori Srbije sa EU – novi impuls tranzicionoj pravdi u Srbiji?

Jelena Krstić, *Fond za humanitarno pravo*

Premda poslednjim istraživanjima, u Srbiji raste podrška evropskim integracijama. To između ostalog ukazuje i na porast očekivanja građana u odnosu na reforme koje ovaj proces nosi sa sobom, a koje se tiču unapređenja oblasti kao što su vladavina prava, javna uprava, životna sredina, socijalna politika, ekonomija, obrazovanje, zdravstvo i dr. Krajnji rezultat koji građani očekuju je uređeno i ekonomski stabilno društvo. Suprotno tome, utisak je da se pristupanje Evropskoj uniji (EU) u Srbiji vidi i kao konačni kraj „zamaranja“ Srbije temama koje se tiču ratova i počinjenih zločina tokom 1990-ih. O tome između ostalog govori i činjenica da niti jedan ispitnik u navedenom istraživanju nije naveo važnost pomirenja u kontekstu evropskih integracija. Ovaj paradoks govori mnogo i o dosadašnjoj podršci EU procesu suočavanja sa prošlošću u Srbiji i predstavlja polaznu osnovu za promišljanje uloge predstojećih pregovora Srbije sa EU u osnaživanju procesa tranzicione pravde.

Pojedini mehanizmi tranzicione pravde, putem kojih države nastoje da prevaziđu nasleđe nasilne prošlosti, uvode se u Srbiju već nakon demokratskih promena 2000. godine. Prvobitni utisak da će za post-miloševičevsku Srbiju

Jelena Krstić

suočavanje sa odgovornošću za zločine koji su počinjeni tokom oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji biti jedan od društvenih prioriteta brzo je izbledeo. Pokazalo se da primjeni mehanizmi tranzicione pravde sadrže brojne nedostatke, zbog čega ceo proces društvenog suočavanja sa prošlošću stagnira i u značajnoj meri utiče na druge reformske procese.

Od uspostavljanja pune saradnje sa Haškim tribunalom 2011. godine, odnosno izručenja poslednjeg haškog optuženika Gorana Hadžića ovom sudu, izazovi sa kojima se Srbija suočava u domenu tranzicione pravde zavređuju nedovoljnu pažnju EU. Tada se fokus pomerio na procesuiranje ratnih zločina pred domaćim sudovima, uz površno i

povremeno praćenje drugih oblasti, poput zaštite svedoka. Tek će u *Izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu* EK spomenuti pravo žrtava na reparacije – uprkos tome što sama EU uspostavlja visoke standarde zaštite prava žrtava nasilnih krivičnih dela. Samo dva izveštaja (2005, 2006) upozoravaju na izostanak odgovornosti za masovne grobnice u Srbiji, dok jedino izveštaj za 2005. godinu konstatiše da nije bilo napretka u primeni Zakona o lustraciji.

Posledica nedovoljne pažnje EU kada je reč o mehanizmima kojima Srbija adresira nasleđe ratova iz 1990-tih su ozbiljni problemi u procesuiranju ratnih zločina - politički pritisci, nedovoljni kapaciteti tužilaštva i policije, mali broj optužnica, nekažnjivost visokorangiranih pripadnika vojske i policije, disfunkcionalan sistem zaštite svedoka-insajdera, neadekvatna podrška žrtvama, blaga kaznena politika itd, ponižavajući status i obespravljenost žrtava, kao i prisustvo pojedinaca koji su učestvovali u sprovodenju i skrivanju zločina u vojsci i policiji.

Pregovori o pristupanju Srbije EU suštinski otvaraju priliku da se proces suočavanja sa ratnim zločinima i prihvatanje odgovornosti za njih sproveđe na politički odgovoran način. Politička podrška EU inicijativi nevladinih organizacija za uspostavljanje regionalne komisije za istinu – Inicijativi REKOM – pozitivan je primer dugoročnog, promišljenog i koordinisanog

angažmana EU u procesu izgradnje dugoročnog mira u bivšoj Jugoslaviji. Međutim, dosadašnji tok pregovora u okviru Poglavlja 23, koje se odnosi na pravosuđe i osnovna prava, pokazuje da EU za sada ne menja svoj pristup pitanjima iz domena tranzicione pravde u Srbiji, budući da i dalje stavlja naglasak na procesuiranje ratnih zločina, dok se drugi mehanizmi tranzicione pravde zanemaruju. Iako je Izveštaj o skriningu za Poglavlje 23 posvetio poseban deo ratnim zločinima, nije data niti jedna preporuka za unapređenje zaštite prava žrtava ratnih zločina i drugih kršenja ljudskih prava u kontekstu oružanih sukoba. Uspostavljanje kriterijuma za proveru podobnosti pripadnika službi bezbednosti ne preporučuje niti Izveštaj o skriningu za Poglavlje 23 niti izveštaj koji se odnosi na poglavlje koje se bavi pravdom, slobodom i bezbednošću (Poglavlje 24). Neuključivanje tranzicione pravde u reformske procese države-kandidata koja nosi nasleđe oružanih sukoba ne doprinosi uspostavljanju vladavine prava u toj državi, ali ni stabilnosti zajednice čiji član ona teži da postane. Dodatno, time se šalje loša poruka zajednicama žrtava u drugim državama u regionu, bez čije podrške i učešća proces regionalnog pomirenja i dobrosusedskih odnosa nema perspektivu.

Nagoveštaj drugačijeg pristupa moglo bi da bude već spomenuto adresiranje problema u ostvarivanju prava žrtava ratnih zločina u *Izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu*, što je postupak koji se do

sada nije dogodio niti u jednom procesu pridruživanja neke države u regionu. To je ohrabrujući znak koji budi nadu da će EU iskoristiti priliku koju pruža proces pregovora o pristupanju Srbije EU da podstakne institucije Srbije da posvete pažnju pitanjima ključnim za osnaživanje tranzicione pravde i proces

suočavanja sa prošlošću.

Veliki značaj u ovom procesu imaju i države članice EU. Njihova je odgovornost da pokažu da li su vrednosti na kojima počiva Evropska unija žive i primenjive, i tako suštinski doprinesu procesu pomirenja na Zapadnom Balkanu.

[Suđenja za ratne zločine nisu održavana u periodu od 10. septembra 2014. do 1. januara 2015. godine]

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12
11000 Beograd, Srbija

Tel: +381-11-3349-600
+381-11-3349-766
+381-63-210-536

e-mail: office@hlc-rdc.org
www.hlc-rdc.org

Društvene mreže:

